

Rekomendacijos pedagogams, dirbantiems su vaikais kurie turi elgesio ir emocinių sunkumų bei sutrikimų

1. Mokytojas: Stebi vaiko elgesį ir pasiekimus, vertina jų pokyčius, įžvelgia mokymosi ir socialiai problemiškas sritis (specialiuosius ugdymosi poreikius, problemišką elgesį, socialinės rizikos požymius ir kt.) ir laiku ieško tinkamų sprendimų: informuoja apie nerimą keliantį vaiko elgesį tėvus, klasės auklėtoją, švietimo pagalbos specialistus, bendradarbiauja su kitais vaikų ugdančiais pedagogais bei švietimo pagalbos specialistais, tėvais. Vaiką mokantis mokytojas – pirmasis ir pagrindinis asmuo ugdymo įstaigoje, kuris gali pastebėti vaiko ugdymosi poreikius ir spręsti apie pagalbos reikmes.
2. Mokytojas turėtų mokėti taikyti įvairius konfliktų sprendimo būdus, pozityvias elgesio valdymo priemones, gebėti įtraukti mokinį į subalansuotą veiklą, kuri skatintų jo savivarbą.

Siekiant kokybiškos pagalbos ugdymo įstaigoje vaikams, turintiems elgesio ir emocinių sunkumų bei sutrikimų, pedagogų ir švietimo pagalbos specialistų teikiamos pagalbos sėkmę didina šie veiksniai:

1. Pozityvus mokyklos administracijos, pedagogų mokykloje dirbančių specialistų, mokytojo padėjėjų požiūris į vaikus, turinčius elgesio ir emocinių sunkumų bei sutrikimų ir jų ugdymąsi drauge su bendraamžiais, taip pat noras ir iniciatyva bendradarbiauti su kolegomis ir kitais specialistais siekiant įveikti skirtybes tarp ugdytinių.
2. Teigiamas ugdymo įstaigos personalo požiūris į turinčių elgesio ir emocinių sunkumų bei sutrikimų, ugdymą. Nuolatinio mokymosi galimybės, reikiamų išteklių, profesinės ir emocinės paramos ir pagalbos užtikrinimas.

Struktūra yra pamatinis sėkmingos intervencijos veiksnys. Daugumai vaikų su elgesio sunkumais ir sutrikimais naudinga struktūruota aplinka, kur taisyklės ir kasdienybė yra nuspėjami, skatinamas bendradarbiavimas ir pozityvus elgesys. Tai svarbu tiek grupės (klasės), tiek individualaus vaiko lygmeniu. Kai mokytojas geba kurti struktūruotą aplinką pamokoje, jis gali pagerinti klasės atmosferą, mažinti nusivylimą ir daugiau paskatinti. Kai komanda taiko struktūruoto darbo principus, gali ne tik lengviau pasiekti vaiko elgesio pokyčių, bet ir sustiprinti savo sėkmės patyrimą, auginti vidinę motyvaciją darbui su vaikais, turinčiais sudėtingų elgesio ir emocinių sutrikimų.

Pedagogo užduotys yra: a) išskirti problemines vaiko elgesio sritis (pvz., socialinė sąveika, komunikaciniai gebėjimai, agresyvus elgesys ir t. t.) ir formuoti vaiko socialinius įgūdžius; b)

mokyti vaiką tinkamo elgesio būdų ir tam galima pasitelkti įvairius metodus (pvz., padėti jam spręsti konfliktus, įtraukti jį į tam tikras veiklas, kurios skatintų jo savigarbą); c) **nuo drausminimo ir kontrolės ar globos palaipsniui pereiti prie pozityvaus elgesio skatinimo**; d) plėtoti ir skatinti **bendravimą su bendraamžiais**, kad vaikas nesijaustų vienišas, kad ugdytų poreikį bendradarbiauti; e) vaikui svarbu patirti sėkmę, ir mokytojai turi suorganizuoti veiklas, kurios padėtų tai patirti; f) mokytojai turi ugdyti savo elgesio valdymo įgūdžius (balso ir kūno kalbos panaudojimą mokinio elgesiui valdyti, dėmesio visiems klasės mokiniams padalijimą, gerų mokinio elgesio manierų modeliavimą, apgalvojimą ir tinkamų apdovanojimų bei nuobaudų metodų formavimą).

1. Informacija ir mokymai taikyti elgesio valdymo technikas klasėje:

a. Elgesio kontraktas / sutartis: ja siekiama keisti vaiko elgesį ir joje apibrėžiama kiekvieno dalyvio atsakomybė. Tą padaryti mokytojui gali pagelbėti mokyklos psichologas, socialinis pedagogas. Vaikas irgi įtraukiamas į šį procesą. Elgesio sutartys neturėtų būti naudojamos tokiam elgesiui, kurio vaikas nekontroliuoja (pvz., ADS turinčio vaiko nedėmesingumas). Jos yra intervencijos strategija, naudojama padėti vaikui geriau pasirinkti.

b. Žetonų sistema: tai būdas atsilyginti už teigiamą elgesį. Sistemą nustato mokytojas ir paprastai ji veikia geriau, kai naudojama visoje klasėje. Žetonai naudojami iškeisti juos į prizus, kuriuos turi mokytojas. Ši sistema skatina visų teigiamą elgesį. Ar žetonų sistema veiks, priklauso nuo mokytojo įsipareigojimų. Jei mokytojas nenuosekliai naudoja žetonus, tai nebus efektyvu.

c. „Pagauk mane, kai aš elgiuosi gerai“: teigiamo dėmesio teikimas gali vaiką paskatinti atsisakyti neigiamo dėmesio. Kiek įmanoma nekreipkite dėmesio į vaiko elgesį, kuris netinkamas ir kuriuo jis siekia neigiamo dėmesio. Tačiau kai tik pastebėsite vaiko teigiamą elgesį, pagirkite, atkreipkite vaiko dėmesį („Ačiū, kad ramiai sėdėjai savo vietoje“, „Man patinka, kad pakėlei ranką“ ir pan.).

2. Informacija apie pedagogo (kito suaugusio) veiksmus, kurie provokuoja, eskaluoja arba neutralizuoja, nutraukia vaiko netinkamą elgesį:

a. Pedagogo veiksmai, provokuojantys vaiko probleminį elgesį: šaukia; „Aš esu viršininkas“; reikalauja paskutinio savo žodžio; žemina; sarkastiškai kalba; naudoja fizinę jėgą; daro prielaidą, kad vaiko elgesys yra sąmoningas ir tyčinis; daro prielaidą, kad vaikas žino, kodėl jis tokį elgesį demonstruoja; įtraukia kitus į savo konfliktą su vaiku; naudoja dvigubus standartus; pamokslauja; maldauja taip nesielgti; įpina nesusijusius įvykius; perdėm apibendrina.

b. Pedagogo veiksmai, kurie užkerta kelią vaiko elgesio problemų sustiprėjimui: naudoja žodžius, kūno kalbą ir paraginimus, kurie mažina vaiko įtampą, informuoja apie palaikymą ir ramiai nukreipia dėmesį; nesiginčija, negrasina ir nenustato tokių ribų, kurių negali užtikrinti; vengia jėgų

kovos (neiškelia ultimatumų, neverčia vaiko rinktis laimėjimą-pralaimėjimą); pripažįsta, kad klysta ir atsiprašo vaiko („Aš neturėjau to sakyti“); naudoja aktyvų klausymą; leidžia vaikui suprasti ir žinoti, kad bando nuoširdžiai spręsti jo situaciją; nepaisant iššūkio, sutelkia dėmesį į vaiko elgesį ir bando suprasti, kas tokį elgesį paskatino; modeliuoja emocinę ir elgesio reguliaciją situacijoje kalbėdamas ramiai; vengia grasinančios ir bauginančios kūno kalbos.

3. Funkcinės elgesio analizės naudojimas padeda pedagogams suprasti ir analizuoti vaikų netinkamo elgesio atvejus jų klasėse (pamokose), skatina proaktyvų pedagogo elgesį ir atsakomybes rasti konstruktyvius sprendimus siekiant pagalbos vaikui klasėje Socialinis pedagogas teikia rekomendacijas bendrojo ugdymo pedagogams sudarant ir įgyvendinant individualų pagalbos vaiko elgesio korekcijos planą klasėje, kuriant bendradarbiavimą skatinančią aplinką klasėje (pvz., taisyklių klasėje tinkamumo peržiūra). Tai vyksta panaudojant tokias priemones kaip pamokų stebėjimas, individualios konsultacijos ugdymo įstaigų pedagogams.

4. Tarpininkavimas (mediacija). Tarpininkavimo pagalba pedagogui sprendžiant konfliktines situacijas tarp mokinių, mokinių tėvų ir kt. Tarpininkavimas (mediacija) yra taikus konflikto sprendimo būdas, kurio metu konflikto dalyviai, padedant trečiajai neutraliai ir nešališkai šaliai, siekia rasti konflikto dalyviams tinkamiausią sprendimą. Mediatorius padeda sumažinti įtampą tarp šalių, palengvina jų bendravimą. Taikant mediaciją sprendžiama problema, o ne „kovojava“ su asmeniu. Mediacija – dialogas, kurio esmė – konstruktyvus konfliktų valdymas, sudarantis galimybes užtikrinti interesų pusiausvyrą. Šio proceso metu siekiama tarpusavio susitarimo, todėl, pavykus susitarti, laimi abi pusės, išsaugomi geresni tarpusavio santykiai ateityje.